

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دستورالعمل اجرایی هشتمین مانور سراسری زلزله و ایمنی

ویژه مدیران مدارس کشور

۸ آذر ۱۳۸۵

فرخ پارسی زاده

علی احسان سیف

برگزار کنندگان:

پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله، وزارت آموزش و پرورش، کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، ستادهای حوادث و سوانح غیر مترقبه استانهای کشور.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	اعضاء کمیته برنامه ریزی مانور سراسری زلزله و ایمنی
۴	مقدمه
۵	ضرورت و اهمیت اجرای مانور زلزله و ایمنی
۵	اهداف مانور
۶	نقش اولیای مدارس
۶	نقش کلیدی معلمان
۶	تقویم اجرایی مانور
۷	زمان برگزاری مانور
۸	نحوه اجرای مانور
۹	اقدامات ضروری قبل از اجرای مانور
۱۱	اقدامات ضروری هنگام مانور
۱۵	برخی اقدامات نامناسب و غلط
۱۶	کنترل اقدامات ضروری قبل از وقوع زلزله
۱۶	پیشنهادها

اعضاء کمیته برنامه ریزی مانور بر اساس حروف الفبا

- ۱- حسن آقا جانی، نماینده سازمان آموزش و پرورش شهر تهران
- ۲- جاوید بیگلری طالقانی، نماینده سازمان دانش آموزی جمهوری اسلامی ایران
- ۳- علی حق بین، نماینده وزارت کشور
- ۴- بهنام حکمتی، نماینده وزارت آموزش و پرورش
- ۵- علی احسان سیف، نماینده پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله
- ۶- اسماعیل شعبان زاده، نماینده جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران
- ۷- سید محمد صادق زاده، نماینده سازمان آموزش و پرورش شهرستانهای تهران
- ۸- علی صادق مقدسی، نماینده سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران
- ۹- حمید فراهانی، نماینده وزارت آموزش و پرورش
- ۱۰- منوچهر فضلی خان، نماینده وزارت آموزش و پرورش

دبیر شورای دائمی مانور سراسری زلزله و ایمنی، فرخ پارسی زاده

زمین لرزه پدیده ای طبیعی است که عدم آگاهی نسبت به آن سبب بروز مشکلات بسیاری بین جوامع می گردد. یافته های علمی نشان می دهد که علاوه بر اندرکنش حرکات زمین با ساخته دست بشر، چگونگی عملکرد انسانها در قبل، هنگام و بعد از وقوع این پدیده طبیعی می تواند بر میزان خسارات ناشی از آن تاثیر بسیاری داشته باشد. در این راستا، ایجاد زمینه های مناسب در جهت ارتقاء سطح آگاهی مردم و فرهنگ سازی مناسب برای واکنش صحیح در هنگام وقوع زلزله می تواند بسیاری از خسارات ناشی از آن بخش را کاهش می دهد.

آموزش همگانی پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله با توجه به مسئولیت ویژه خود در جهت آگاه ساختن آحاد جامعه با پدیده زلزله، توجهی ویژه به چگونگی عملکرد در قبل، هنگام و بعد از وقوع زلزله داشته است. بدین منظور، آموزش دانش آموزان را به عنوان قشر آسیب پذیر و همچنین نشردهندگان این علم در سطح جامعه جزء مهمترین فعالیتهای خود قرار داده است و بر این اساس، امسال نیز هشتمین مانور سراسری زلزله و ایمنی را در روز هشتم آذرماه ۱۳۸۵ برگزار خواهد کرد.

مانور زلزله و ایمنی با فرض مقاوم بودن ساختمان مدرسه اجرا می شود.
آیا ساختمان مدرسه شما در برابر زلزله مقاوم است؟

ضرورت و اهمیت اجرای مانور زلزله و ایمنی

تجارت زلزله های گذشته مبین آن است که دانش آموزان یکی از آسیب پذیرترین قشرهای جامعه محسوب می شوند و چنانچه زلزله ای در ساعات حضور آنان در مدرسه رخ دهد و آمادگیهای لازم برای رویارویی با آن را نداشته باشند، بی شک جامعه تلفات غیر قابل جبرانی را متحمل خواهد شد، بنابراین اگر برنامه ریزی لازم در راستای افزایش سطح آگاهی این قشر صورت گیرد، بازتاب آن در سطح جامعه ملموس تر خواهد بود. از آنجا که دانش آموزان در برخی از کتب درسی با مبانی آمادگی و ایمنی در برابر زلزله آشنا می شوند، ضروری است با بکارگیری آموخته های خود راهکارهای عملی مقابله با زلزله را نیز فرا گیرند.

اهداف مانور

- اهداف مانور زلزله و ایمنی عبارتند از:
- ۱- افزایش سطح آگاهی دانش آموزان در مورد زلزله؛
 - ۲- ایجاد فرهنگ ایمنی و مقاوم سازی؛
 - ۳- ایجاد آمادگی برای انجام واکنشهای صحیح و سریع در برابر زلزله؛
 - ۴- برانگیختن حس کنجکاوی دانش آموزان نسبت به پدیده های طبیعی؛
 - ۵- کاهش تلفات و خسارات ناشی از زلزله.

نقش اولیای مدارس

آگاهی علمی و عملی اولیای مدارس در مورد زلزله و راههای مقابله با آن می تواند در تسریع آموزش و فرهنگ سازی در این زمینه قابل توجه باشد. با عنایت به اینکه در حادثه ای مانند زلزله، در ساعات اولیه بحث خود امدادی و دیگر امدادی در مدارس مطرح است، در این رابطه مدیران و معلمان می توانند با ارائه مفاهیم علمی و آموزشهای کاربردی، زمینه مساعدی برای آمادگی رویارویی دانش آموزان با زلزله فراهم نمایند.

نقش کلیدی معلمان

در زمان وقوع یک بحران مانند زلزله افرادی که از تجربه، توانایی روحی و جسمی و قدرت تصمیم گیری به موقع برخوردارند، باید بیشترین نقش را در حفظ آرامش و انجام واکنشهای ضروری ایفا نمایند. به همین منظور، معلمان به عنوان افرادی که در این حیطة صلاحیت بیشتری دارند باید:

- ۱- به عنوان الگو تمامی اقدامات صحیح پناه گیری را انجام دهند.
- ۲- به عنوان رهبر و سرپرست کلاس، هدایت کار را عهده دار شوند و در تمام مراحل، با دانش آموزان کلاس خود همگام باشند.

تقویم اجرایی مانور

به منظور حسن اجرای مانور در روز هشتم آذرماه اقداماتی باید از قبل تدارک دیده شود. این اقدامات عبارتند از:

- اختصاص دقایقی از وقت کلاس به صحبت در مورد زلزله، ضرورت آمادگی در برابر آن و نحوه اجرای مانور در کلاس توسط معلمان محترم؛

- افزایش اطلاعات دانش آموزان در مورد زلزله از طریق برگزاری مسابقات مقاله نویسی، نقاشی، روزنامه دیواری و ...؛
- آموزش عملی دانش آموزان توسط معلمان محترم از تاریخ چهاردهم آبان ماه با توجه به اقدامات ضروری قبل و هنگام زلزله بر طبق دستورالعمل؛
- نصب پوستر مانور از تاریخ بیستم آبان ماه در سطح مدرسه؛
- ایمن سازی مدرسه، بر اساس بخش 'ایمن سازی' مندرج در دستورالعمل از تاریخ بیستم آبان ماه توسط اولیاء مدرسه؛
- تمرین مرحله خروج از ساختمان از تاریخ بیست و هشتم آبان تا پنجم آذر با کمک مدیر، معاونان و معلمان محترم؛
- پخش برنامه های مربوط به مانور از اول آذرماه از صدا و سیما؛
- اجرای مانور آزمایشی در هفتم آذرماه در سطح مدرسه؛
- اجرای مانور سراسری در روز چهارشنبه هشتم آذرماه در سطح مدرسه.

پیشنهاد می شود برای افزایش میزان آمادگی دانش آموزان و همچنین کادر آموزشی و مدیریتی در هر فصل یک مانور آزمایشی در سطح مدرسه برگزار شود.

زمان برگزاری مانور

در پی اجرای چند دوره مانور سراسری و بهره گیری از دیدگاههای کارشناسان وزارت آموزش و پرورش، هشتم آذرماه به عنوان روز برگزاری مانور تعیین شد که همه ساله مانور در این روز اجرا می شود. امسال نیز مانور روز چهارشنبه هشتم آذرماه برگزار خواهد شد.

نحوه اجرای مانور

مانور زلزله و ایمنی که از زمان شروع تا پایان ۵ تا ۱۰ دقیقه به طول می انجامد، شامل دو مرحله پناه گیری صحیح و خروج از ساختمان (رفتن به فضای باز) می باشد. نحوه اجرای مانور به شرح زیر است:

۱- با هماهنگیهای انجام شده با سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران در روز هشتم آذرماه آژیری تحت عنوان "زنگ ایمنی در برابر زلزله" بین ساعت ۱۰ تا ۱۰:۳۰ از طریق رادیو سراسری و رادیوهای مراکز استانها پخش خواهد شد.
نکته مهم:

۱- مدیران محترم مدارس می توانند رادیو سراسری را بر روی (طول موج بلند ۹۰۰ AM و طول موج کوتاه ۹۳/۹ FM) و رادیو پیام را بر روی (طول موج بلند ۱۰۴/۷ FM و طول موج کوتاه ۱۱۸۸ AM) دریافت کنند.

۲- گوینده رادیو در دو دقیقه قبل از پخش آژیر، زمان "زنگ ایمنی در برابر زلزله" را اعلام می کند؛ لذا مسئولان مدارس بسرعت باید بلندگوی مدرسه را برای پخش به موقع آژیر آماده کنند.

۳- مدت زمان آژیر ۱ دقیقه می باشد که صدای آن به منزله وقوع زلزله ای فرضی است. معلمان و دانش آموزان با شنیدن آن در هر مکان از مدرسه (حیاط، کلاس، راهرو، کتابخانه و ...) و در هر شرایطی (مطالعه، بازی، قدم زدن و ...) باید پناه گیری صحیح را انجام دهند.

آژیر بدون اطلاع قبلی دانش آموزان پخش می شود، بنابراین از اعلام زمان آن به دانش آموزان خودداری فرمایید.

۴- تا زمانی که آژیر پخش می شود دانش آموزان باید در حالت پناه گیری باقی بمانند.

۵- پس از پایان آژیر (به منزله فرضی) با همکاری معلمان و معاونان دانش آموزان با آرامش مرحله دوم (رفتن به حیاط مدرسه) را انجام دهند .

مدارس نوبت بعد از ظهر در فاصله زنگ دوم و سوم به مدت یک دقیقه با استفاده از زنگ مدرسه مانور را انجام دهند .

اقدامات ضروری قبل از اجرای مانور

۱- شناخت اماکن مناسب و نامناسب

اماکن مناسب به جاهایی گفته می شود که در زمان وقوع زلزله پناهگیری در آنجا خطرات ناشی از زلزله را برای فرد کاهش دهد. این مکانها شامل زیر میز محکم، چهارچوب در، دور از شیشه ها و پنجره ها دور از وسایل قابل سقوط مانند گلدانها، قفسه ها و کمد ها می باشد . اماکن غیر مناسب به جاهایی گفته می شود که در زمان وقوع زلزله احتمال بروز خطر در آنجا از مکانهای دیگر بیشتر است؛ مانند: زیر پنکه های سقفی، کنار دیوارهای خارجی، زیر اجسام قابل سقوط کنار شیشه ها و پنجره ها و ... لازم است که تمامی نقاط مناسب و نامناسب به دانش آموزان معرفی شوند .

۲- ایمن سازی مدرسه

رعایت اصول ایمنی در داخل مدرسه بسیار حائز اهمیت است؛ زیرا، ممکن است در برخی از زلزله ها ساختمان ویران نشود ولی سقوط پرتاب و شکستن وسایل داخلی برای دانش آموزان خطر آفرین باشد . در این راستا، لازم است با رعایت اصول ایمن سازی به شرح ذیل از خطرهای ناشی از آن کاسته شود :

- برای جلوگیری از ریزش احتمالی شیشه ها، جلو پنجره ها پرده پارچه ای یا پرده کرکره نصب شود .
- چراغهای آویز، تابلو ها، تخته سیاه ها، کمد ها، قفسه ها و ... در جای خود محکم شوند .
- کلید پریز و سیم کشی های برق، لوله کشی های گاز، آب و شیرهای اصلی آنها بررسی و نواقص احتمالی توسط متخصصین برطرف شود.
- مواد شیمیایی، سمی یا قابل احتراق در آزمایشگاه در قفسه های قفل دار و طبقات پایین قرار داده شود.
- در آزمایشگاه و کتابخانه، قفسه ها با بسته های L مانند به دیوار محکم شوند.

- کامپیوترها، دستگاههای چاپ و تکثیر و نظایر آن با بست های مناسب محکم شوند .
- راهروها و راه پله ها از وسایل غیر ضروری که ممکن است پس از وقوع زلزله راه خروج را مسدود کنند پاک شوند .
- کپسول های آتش نشانی بررسی و با اطمینان از سالم بودن آنها در جای مناسب قرار داده شوند .

بهره گیری از تخصص اولیاء دانش آموزان می تواند کمک چشمگیری برای ایمن سازی مدرسه باشد .

اقدامات ضروری هنگام مانور

اقدامات ضروری هنگام مانور عبارتند از :

- ۱- اگر در طبقه همکف ساختمانهای یک یا دو طبقه هستید و به در خروجی نزدیک می باشید به فضای باز رفته و در آن پناه بگیرید .
- ۲- از پنجره ها و درهای شیشه ای فاصله بگیرید .
- ۳- از کنار وسایلی که امکان سقوط یا پرتاب دارند (تابلوها گلدانها و ...) دور شوید .

تمامی آموزشها بر اساس تقویم زمان بندی در مراسم صبحگاه و کلاسها به دانش آموزان تذکر داده شود .

- ۴- اگر در داخل کلاس درس هستید، در زیر میز پناه گیری کنید و با دست پایه های میز را محکم بگیرید .

- ۵- چهار چوب در، مکان مناسبی برای پناهگیری است . به این طریق که به در تکیه داده و با یک دست چهارچوب را محکم بگیرید و با دست دیگر سر خود را بپوشانید و یا با دو دست چهار چوب

مقابل را بگیرید.
چهارچوب درهایی که دارای شیشه هستند
مکان مناسبی برای پناهگیری نیستند .

۶- در کلاس درس، گوشه دیوارهای
داخلی جای مناسبی برای پناهگیری است .
به این صورت که به گوشه کلاس تکیه
داده با دستها دیوارهای دو طرفتان را
محکم بگیرید و یا با یک دست از
سرتان محافظت کنید .

۷- اگر در راهرو هستید، به کنار
دیوارهای داخلی و دور از پنجره ها
و شیشه ها بروید . کنار دیوار
نشسته و سر خود را با کیف، کتاب
و یا دست بپوشانید.

سعی شود از فعالیت‌های انحرافی و غلط مانند نمایش تخریب شدن
مدرسه، فوت شدگان و ... که موجب ترس، دلهره و آموزشهای
نامناسب می شوند جلوگیری بعمل آید .

- ۸- از بخاری و پنجره ها فاصله بگیرید .
- ۹- به طرف درهای خروجی هجوم نبرید .

- ۱۰- اگر در کتابخانه هستید از قفسه های کتاب دور شوید و در جای مناسبی مانند زیر میز یا چهارچوب در پناه گیری کنید .

- ۱۱- چنانچه در آزمایشگاه هستید از مواد و مایعات قابل احتراق و سمی و قفسه های نگهداری آنها فاصله بگیرید .

- ۱۲- اگر در حیاط مدرسه هستید از تیرکهای زمین بازی، سبد بسکتبال، دیوارها و ساختمانها فاصله بگیرید و در وسط حیاط مدرسه بنشینید و مراقب خود و اطرافتان باشید .

۱۳- پس از اتمام زنگ ایمنی در برابر زلزله مرحله خروج را اجرا کنید . در این مرحله با خونسردی و بدون هجوم به حیاط مدرسه بروید و در وسط حیاط به دور از دیوارها و ساختمانها بایستید .

(سعی شود دانش آموزان بر اساس تقسیم بندی و برنامه ریزی به خارج از ساختمان هدایت شوند)

۱۴- چنانچه در مدرسه راههای خروجی متعددی وجود دارد با هماهنگیهای قبلی و توجیه دانش آموزان خارج شدن از پله ها و راه ها از قبل بین کلاس ها تقسیم شود و معاونان و معلمان محترم در زمان خروج، برای جلوگیری از هر گونه خطر احتمالی و آسیب دیدگی دانش آموزان مراقبت های لازم را بعمل آورند.

۱۵- پس از انجام مراحل پناه گیری و خروج برای شنیدن پیامهایی که از رادیو پخش می شود، در حیاط مدرسه تجمع نمایید .

به خاطر داشته باشید مقاوم بودن ساختمانهای
مدارس دارای اهمیت اساسی است .

برخی اقدامات نامناسب و غلط :

۱- پناه گیری داخل حیاط کنار دیوارهای ساختمان مدرسه یا زیر کولرها

۲- پناه گیری در جاهای نا امن مانند:

- زیر پنجره

- زیر وسایل بازی

- زیر وسایل قابل سقوط

۳- پناه گیری نامناسب در چهارچوب در و ...

۴- خروج کلاسها با هجوم بردن دانش آموزان و دویدن با سرعت به طرف در خروجی .

کنترل اقدامات ضروری قبل از وقوع زلزله

- قبل از اجرای مانور بر اساس لیست ذیل اقدامات ضروری قبل از وقوع زلزله را کنترل کنید و سعی کنید حتی الامکان تمام این نکات را رعایت کنید :
- ✓ آیا میز و صندلی دانش آموزان از پنجره ها فاصله دارد؟
 - ✓ آیا قفسه های کتاب، قفسه های وسایل، چوب پرده ها و پرده کرکره ها به طور محکم به دیوار متصل هستند؟
 - ✓ آیا اشیاء سنگین از قسمتهای بالای قفسه به قسمتهای پایین منتقل شده اند؟
 - ✓ آیا محل نشستن دانش آموزان دور از قفسه ها و فایلها می باشد؟
 - ✓ آیا اشیایی که از دیوار آویزان هستند مانند نقشه، تخته سیاه و قاب عکس به طور محکم به دیوار متصل هستند تا در هنگام وقوع زلزله از به نوسان در آمدن و شکسته شدن آنها جلوگیری شود؟
 - ✓ آیا چراغهای سقفی از قلابهای محکم آویزان شده اند؟
 - ✓ چنانچه در کلاس از بخاری نفتی استفاده می شود، آیا لوله های دیواری آن دارای اتصال محکم می باشند؟
 - ✓ آیا محل قرار گرفتن بخاری دیواری از محل نشستن دانش آموزان و در خروجی کلاس فاصله دارد؟

پیشنهادها

- به منظور حسن اجرای مانور موارد زیر پیشنهاد می شود :
- در برنامه صبحگاهی روز مانور (هشتم آذر) اقدامات ضروری هنگام مانور توسط یکی از دانش آموزان قرائت شود . (صفحه ۱۱ تا ۱۴)
 - مسئولان محترم مدارس همراه و همگام با دانش آموزان با شنیدن آژیر مانور را انجام دهند .

مدیران محترم مدارس مسوول نظارت بر حسن اجرای مانور خواهند بود .

